

Forfatter: Goldschmidt, M. A.

Titel: Hjemløs

Citation: Goldschmidt, M. A.: "Hjemløs", i Goldschmidt, M. A.: *Hjemløs*, udg. af Mogens Brøndsted ; Harald Jørgensen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, 1999, s. 122. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-goldschmidt03-shoot-idm139686921447968.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Hjemløs

Tredie Capitel

Da Otto kom hjem, rystede han af Kulde; hans hele Væsen var nedstemt og slappet. Men om Natten, i Søvn, var det, som om Sjælens Streng gave en Gjenklang af Alt, hvad der havde bevæget sig igjennem dem og overanspændt dem, kun endnu mere phantastisk og fuldstændig forladede af den raadende Fornuft. Hans 123 Kinder vare vaade af Graad, da han vaagnede, og idet han fik Øie paa sin Stue og sine Bøger, fornam han en Glæde, som om han havde været nede i Jordens Dunkelhed, i frygtelige Afgrunde og med uventet Lykke var naaet op til Sollyset. Gaarsdagens Begivenheder laae i hans Bevidsthed som noget Uforklarligt og Piinligt. Han havde Rædsel for igjen at komme i en saadan Fristelse, og det, at han var bleven frelst, forekom ham som et Mirakel, som en særlig Velvilliesgjerning af Skjebnen, og i dette Hjælpende, Kjærlige og Smilende, som han troede at spore, saae han med sværmerisk Haab en Forjættelse om, at han var bestemt til noget Skjønt og Stort, til at faae fuldstændig Erstatning og virkelig at nyde al den Lyksalighed og Herlighed, han i nogle Øieblikke havde skimtet eller drømt om. Med Taknemlighed for det Skete og forudgribende Glæde over det, som skulde komme, hengav han sig paany til sine Arbejder. Da han kom hjem fra Collegierne, satte han sig med en Slags intellectuel Vellyst til at læse, efter ret studentermæssig at have stoppet alle sine Piber og bragt Ilden til at blusse og knitre i Kakkellovnen.

Som om Skjæbnen med Velvillie paatog sig at hjælpe ham til en gavnlig Beskjæftigelse, fik han Brev fra sin gamle Rector med Forespørgsel, om han vilde overtage nogle Timer i Græsk, og Otto skyndte sig til ham med stille, hemmelig Glæde i Hjertet over, at han kunde see den Gamle i Øinene. Da han gik fra ham, havde han en ny behagelig Overraskelse; han mødte Alfons Mendoza. De havde kun seet hinanden lidt i Barndomstiden, skjøndt de Begge godt havde bevaret Erindringen om hinanden, især fra den Aften, da Alfons dandsede paa Børneballen. Mendoza var bleven Student et Aar tidligere end Otto, og en smertelig Begivenhed havde maattet bringe ham en Frihed, han tidligere forgjæves havde eftertragtet. Hans Moder var død; men i de sidste Dage havde hun indlagt Forbøn hos Faderen om, at Alfons turde følge sin Tilbøielighed, opgive den slagne Landevei og studere Musik, og Sørgeaaret havde han nu tilbragt i Tydskland.

I første Øieblik, da de nu mødtes, stod den Ene for den Anden som Minde om Barndommens lykkelige Tid, hver udeelagtig i den Vemod eller Smerte, han bidrog til at vække hos den Anden, men saa nøie forbundet med det Skjønne og Hellige, at de forekom 124 hinanden som gamle, fortrolige Venner og uvilkaarlig sagde Du til hinanden.

Hvor boer Du? spurgte Alfons.

Ja, jeg er egenlig hjemløs, sagde Otto leende; jeg har i en Uges Tid boet paa et Hotel. Jeg troer, det har forekommet mig, ligesom Verden var nærvædet at forgaae, og det ikke var Umagen værdt at tage fast Bopæl. Men nu vil jeg igjen blive en solid Person - kom og gaa med og lad os leie den første den bedste ordenlige Leilighed, vi kan finde efter Adresseavisen. Eller har Du travlt?

Nei, jeg kan gjerne gaae med.

I det første Huus, hvor de kom op, forefandt de to smaa nette Værelser, og Otto kom hurtig overeens med Vertinden, en aldrende Kone, gift med en Handelsbogholder. Medens Otto »gav paa Haanden«, kom en ung Pige i Døren, men trak sig med et Udtryk af Overraskelse hurtig og ubemærket tilbage.

See, saa! Nu er jeg flyttet! Saa nemt faaer man Huus og Hjem, sagde Otto.

Der begyndte nu for Otto et rigere Liv, rigt i sin Halvdunkelhed, i sin Blanding af Lys og Skygge - den Slags Tilværelse, hvorfra Sindet, fordybet i ideelle Beskjæftigelser, i venlige og blide Følelser og Ungdommens usikre Længsler, seer paa Virkeligheden som noget Fjernt, Poetisk, Uforstaaeligt, eller som noget Ængstende, man nærer Sky for, og paa den digtede Verden som en Slags Virkelighed.

Mendoza var i Huset hos sin Bedstefader, en meget hellig Mand. Han levede sammen med sine tre Døttre, af hvilke den Ældste havde været gift og var taget hjem til ham som Enke, de to Ugifte vare langt over tredive Aar. Deres eneste Glæde, Haab og Stolthed var Alfons, paa ham havde de to Yngste overført al den Kjærlighed, som laa uanvendt og uforbrugt i deres Hjerter, den Ældste betragtede ham som sin egen Søn.

Den gamle Bedstefader var næsten altid beskjæftiget med Studeringer i sit eget lille Værelse og behandlede Otto med en Blanding af Skyhed og Værdighed. Han talte aldrig til ham uden for at byde ham deeltage i Maaltidet, hvad Otto sjelden modtog, fordi han frygtede for at genere ved Bønnerne og Ceremonierne. Damerne vare meget venlige mod Otto, fordi Alfons holdt af ham, og for ham var det ofte en Nydelse og Hvile at dvæle et Par Timer hos 125 dem, især paa Helligdagene, naar den dybeste Fred syntes at have indfundet sig i dette Huus, naar selv den hvide Serviet over det gamle Bordtæppe syntes med stille

Beskuelse at være hensunken i Sabbath.

Men der var noget Fremmed imellem ham og dem, en aandelig Skranke, saa at hans Velbehag altid var en Tilskuers; deres Liv syntes ham at henhøre til noget Forgængent, til et Skyggerige, medens hans egne Tanker gik til Fremtiden med dens magiske Lys.

Og dette Lys straaledede til ham gennem Anelsen, gennem Videnskaben, gennem Mendozas milde og venlige Omgang og hans Musik og gennem Theatret. Theatret var Mendozas Lidenskab, og han havde ikke Møie med at meddele den til Otto; der var kun den Forskjel, at medens Scenen var Noget, der for Mendoza tillige havde praktisk Interesse, hørte til hans Livsopgave, var denne Illusionens Verden for Otto et Sted, hvor han søgte Oplysninger om det virkelige Liv, om Menneskenaturen og Selskabsforholdene. I den Tid gaves meget hyppig franske Stykker, i hvilke Salonlivet er skildret og Handling og Samtale ofte er som en uafbrudt Fægtning, utallige fine Kaardestød, Parader og Riposter. I dette Liv med dets Aandfuldhed og Kjækhed og - undertiden temmelig frie - Opfattelse af Kjærligheden, med dets elegante, smilende, aandrige, fornemme Damer, søgte Ottos længselsfuldt bankende Hjerter troende og tillidsfuldt den Virkelighed, som passede til hans Idealer, og blandede den sammen, forstørrede, forædlede eller forvirrede den med den poetiske Kraft og den ophøiede Skjønhed, som udstraaledede af andre Værker, der dvælede ved Fortidens Heltebedrifter eller i usikre romantiske Egne.

De to Venner havde Stof nok for deres Begeistring. Hvilken Forskjel der end ifølge deres Opdragelse og Udvikling kunde være imellem dem, saa var dog Noget eens for begge: den Barnlighed, de havde overfor den opdigtede Verden, den Glæde, hvormed de optog dens Skikkelser som virkelige, og den Sikkerhed, hvormed de som oftest fandt og følte det Skjønne uden at reflectere meget derover.

Begeistring eller Beundring er en Blomst i Hjertet, der først aabner sig ret ved Meddelelse. Otto fik nu, da han kunde gjøre Mendoza deelagtig deri, Øie for en Mængde Skjønheder hos de 126 græske Forfattere og Digtere og droges derved noget videre i Studiet, end Omstændighederne gjorde nødvendig. Hemmelig var han vel ogsaa lidt stolt af sin Dygtighed, og der var desuden en sjælelig Trang hos ham til en saadan, til at hævde sig selv overfor Vennens Specialfag; thi det er Venskabet særkjende, at man sympathetisk forenes i Stræben efter noget Godt og Skjönt, om end dette toner frem for den Ene i en anden Form end for den Anden.

En Dag, da Mendoza kom, modtog Otto ham med Udraabet: Nu skal Du høre noget mageløs Smukt! Det er i Sophokles's »rasende Aias.« Aias siger til Tekmessa:

»Du plager mig for meget, Kvinde! Veed Du ei,
at Guders Skyldner jeg ei længer er?«

Han har nok »seine Sache auf Nichts gestellt«, som Tydskerne sige, sagde Alfons smilende.

O, det maa Du ikke sige! Saa maa Du høre Sammenhængen: Odysseus er jo bleven foretrukket for Aias og har faaet Achilles's Vaaben. Derover er Aias bleven saa forbittret og fortvivlet, at han om Natten gaaer ud for at dræbe baade Agamemnon og Menelaos og Odysseus; men Athene leder ham vild og forvirrer hans Fornuft, saa at han anfalder Kvæghjorden, dræber de fleste og fører andre bundne hjem, idet han i sit Vanvid troer, at han bl. A. har fanget Odysseus, og den fangne Oxe, som han anseer for Odysseus, staaer han og pidsker tilblods. Det kjender Du jo Altsammen. Tragedien aabnes med, at den natlige Gjerning bliver bekjendt, idet Athene viser sig for Odysseus, hendes Yndling, »thi kun de Forstandige elsker stedse Guden, men hader Daaren«. Aias kommer til Besindelse, seer, hvad han har gjort, hvorledes Guderne have ført ham paa rasende Afvei, og foragtet af Grækerne, afskyet af Troerne, beslutter han at døe O, det skulde Du nu i Grunden høre Altsammen, hvor stærkt og dybt og simpelt det bliver udtalt, og hvordan Choret bæver over hans Beslutning og dog ikke kan Andet end give ham Ret:

127

»Thi bedre er Hades's
Afgrund end vildsom Vei
For den, som sprang ud
Af ædel Stamme, men hvirvledes bort, reves hen,
Foer vild,
Med Sindet ei hvilende i Sædvanens Fasthed.«

Tekmessa, hans Hustru, hører ham, og i sin Angst vil hun tydelig erfare af ham, hvad han agter at gjøre; han byder hende: »ikke at forske og ikke at fritte, Maadehold sømmer sig hende«; hun besværges ham ved Guderne, og da er det, han siger:

»Du plager mig for meget, Kvinde! Veed Du ei,
At Guders Skyldner jeg ei længer er?« -

Giver Du mig nu Ret?

Ja, men hvad mere?

Saa lader han sin lille Søn bringe for at see ham engang endnu, og gaaer ind i sit Telt. Og saa tænker eller haaber man, at det Hele maaske kan blive godt endnu - for man vil dog saa nødig have, at den herlige Aias skal døe. Men nu kommer det Skjæbnesvangre. Det er af Guderne bestemt, at denne Dag skal være farlig for Aias s Liv, fordi han, da Faderen ønskede ham, at han altid maatte føre sin Landse seirrig »med Gudernes Hjælp«, havde svaret, at med Guderne kunde selv den Daarlige erhverve Seirskrandsen; men han vilde seire *uden* dem. Broderen, Teukros, som imidlertid hos Kalchas har erfaret dette, iler hjem til Leiren; men ved sin Ankomst forhaanes han af Achæerne, fordi han er Aias's Broder, og saa træder Aias igjen frem, sender sin Hilsen til Salamis og den fædrene Arne, til Jordens Floder og Kilder og til Athenes Borg og slutter med:

Idag tilraaber Aias Jer sit Afskedsord -
Jeg Skyggerne i Hades siger Meer!

Dermed styrter han sig i sit Sværd.

Efter nogen Taushed sagde Alfons greben: Det burde man 128 studere. Det klinger som Spil paa G Strengen; det Bløde lyder med saa besynderlig Alvor og Kraft.

Otto udbrød: Ja, der er en uendelig Rigdom og ikke blot det Alvorlige og Strenge, men ogsaa muntre Ting. Saadan siger i »Philoktet« Odysseus, da han vil narre Philoktet for Bue og Pile: »Fremtidig vil vi atter være ærlige.« Er det ikke, ligesom man seer hans Smil? Det var en listig Karl, Helten Odysseus, den Vidtbefarne! - - Det er dog i Grunden en Skam, at disse Tragedier ikke blive opførte paa vort Theater!

Hvad siger Du da om »Hakon Jarl« og »Væringerne i Miklagaard« og »Elverhøi« ... og »Joseph og hans Brødre« og »den hvide Dame« - har Du glemt Alt det?

O, nei, nei! Jeg er Guderne taknemlig for alt Skjønt - - Men see Dig rigtig om! Kan Du see, jeg har faaet leiet et Klaveer! Nu kan Du, som Du lovede mig, hjælpe mig lidt med at spille, og Du kan ogsaa synge, hvad Alfons?

Alfons var strax villig og sang et Digt af »Des Knaben Wunderhorn«.

En anden Gang havde Otto læst i Aristoteles's Værk om Staten og gjorde Mendoza opmærksom paa den Yttring: Fandtes der Mennesker, der havde en saa fuldendt Skjønhed og Høihed som Gudernes Billeder, saa vilde man øieblikkelig i en saadan Mand anerkjende sin retmæssige Herre. - Otto havde Vanskelighed ved at beherske og skildre den Skjønhedsverden, som ved disse Ord havde malet sig for ham. Han sagde: Nu kan man forstaae, hvorledes Athenerne efter Kodros's Fald kunde erklære, at Ingen var værdig til at beherske dem uden Jupiter, og hvorledes Phidias kunde begeistres til at skabe Gudens Billedstøtte af Guld og Elfenbeen, halvfjerdsindstyve Fod høi! Hvilken Stad dog Athen maa have været! Propylæerne og Akropolis, hvor Athenes Billedstøtte stod og kunde sees fra Havet! ... Havde de blot ikke ved Ægos Potamos ladet sig overliste af Lysander, saa at han kunde angribe de næsten tomme Skibe, saa vilde Philip af Macedonien senere ikke have seiret, og Athen vilde maaskee have staaet endnu! Og Alkibiades advarede dem dog! Men ham havde den dumme og vankelmødige Pøbel frataget Hærførselen, skjøndt han var den Klogeste, Tappreste og Skjønneste, og han havde ingen Magt. Hvad det var for en Mand, 129 den Alkibiades! Hvorsomhelst han kom, kunde han gjøre Alting med, henrive Athenerne med sin Tale, drikke og ride med Thrakerne, være overdaadig med Perserne, spise sort Suppe med Spartanerne, seirede i alle Feltslag, betvang endog de uovervindelige Lakedæmoner i vældige Slag, fratog og gjengav de utaknemlige Athenere Herredømmet over Havet, blev yndet og tilbedet af Alle og rev Alle med sig! Hans Krigere vilde ikke tjene med Soldater, der vare blevne slagne! Endog de, som meest hadede og misundte ham, siger Plutarch, fandt i hans Selskab den behageligste Underholdning. Kong Agis's Kone var stolt af, at hun havde født Alkibiades et Barn ...

Det var da et underligt Fruentimmer, sagde Alfons.

Otto kunde i sit Hjerte ikke sige Nei; men i hans Beundring for Alkibiades var det ikke faldet ham ind at see Sagen fra den Side eller tænke sig den ind under den fulde Virkelighed, og den moderne, tørre Moral forstyrrede ham. Han svarede: Ja, det kan nok være; men hvor det dog er sørgeligt og tungt, at Han, der engang var landet i Piræos med Athens seirrige Flaade og var dragen op til Borgen, medens Folket grædende af Begeistring hilste ham og løftede Børnene op, for at de skulde see ham - Han, som havde ført det Eleusinske Tog forbi Fjenden, der i flere Aar under hans Fraværelse havde forstyrret den hellige Ceremoni, men nu ved hans blotte Navn ikke vovede at vise sig - at han, landflygtig og forladt skulde falde for Barbarernes natlige Forræderi, paa Anstiftelse af Lakedæmonerne, fordi, saalænge som han levede, haabede Athenerne. De dræbte ham i Afstand med Pile eller at have antændt Huset, og en stakkels Kvinde, der elskede ham, var den Eneste, der salvede hans døde Legeme og medgav det Obolen til at blive roet over Styx og indtræde i Skyggernes Land!

Hvor gammel blev han? spurgte Alfons.

Femogfyrretyve Aar. Det er dog en Trøst. Hvorfor skulde han være bleven gammel!

- Endnu en Person var undertiden tilstede hos Otto, nemlig Sem. Sem hed i Virkeligheden slet ikke Sem, men Diderik Haundrup; Navnet var en Forkortelse af Seminarist, hvilken Stilling han indtog, før han besluttede sig til at studere og slap igennem Artium med et Non. Fra det Øieblik han var bleven Student, betragtede han enhver Student som en Broder eller Kammerat, talte bekendt til Alle, besøgte Alle og faldt besværlig med sin haardnakkede Paastaelighed, Lyst til at disputere om Ubetydeligheder og Citater af Balles Lærebog, Luthers lille Catechismus eller Badens latinske Grammatik. Dette opveiedes kun ufuldstændig af hans store Tjenstvillighed, som dog Nogle benyttede sig af indtil Misbrug. Var han tilstede en Aften i et Lag og man savnede Noget, saa gik han til Spekhøkeren og hentede Lys, Brød, Ost, til Urtekræmmeren og købte Citroner o. s. v., Altsammen formodenlig i den Tanke, at det ikke var Andet end godt Kammeratskab, og at Enhver vilde gjøre det Samme for ham, hvis det kom til Stykket og han kunde gjøre Gilde. Han kaldte Otto sit Byesbarn, fordi den Landsby, hvor han var bleven født og havde været Seminarist, laa to Mile fra Ottos Fødeby, havde derfor opsøgt ham og været ham besværlig med sin Trættekjerlighed og forsonet ham med sin Godmodighed og Hjemstavns-Dialecten, ligesom Otto heller ikke havde undladt engang imellem at benytte sig af hans Tjenstvillighed. En Student, der havde seet Seminaristen sammen med Otto og Alfons, havde, i Betragtning af, at Alfons var meget mørkladen, kaldt dem Sem, Cham og Japhet, og det Kvistkammer, hvor Sem logerede, hed Noæh Ark.

De kom en Søndag Eftermiddag fra en Spadseretur hjem til Otto. Værelset var just ikke glimrende udstyret; men der var ikke et Støvgran paa Meubler eller Bøger. Paa Krogene i Vindueskarmen var ophængt friske Grønnekrandse, og i en Underkop var sat Violer i vaadt Sand; Gardinerne vare halvt nedtrukne for at holde Solstraalerne ude.

Sem fornam Behageligheden og udtrykte sin Beundring paa den Maade: De har det jo i Grunden saa overdaadig som en Phæacer.

Hvorfor just som en Phæaker? spurgte Otto smilende.

Jo, for de sølede dem ret i Vellyst.

Tak skal De have Sem! Mange Tak baade for mig og Phæakerne? Hvor falder De ellers paa at sige det?

Jo! det har altid staaet grant for mit Sind; min Manucteur sagde, at det var et Slaraffenland, og saa faldt det mig ind, at de egenlig skulde hedde Fæasnerne. Og saadant et Navn kan man huske!

Det er et syndigt Ord, Sem! Men det kommer der ud af at bruge c istedetfor k, sagde Otto, og istedenfor at strides med ham fremtog han Wilsters Oversættelse af Odysseen og oplæste Beskrivelsen af den phæakiske Kongedatter Nausikaa, der om Morgenen med sine Piger kjører ned til Floden for at vaske, efter at have gjort Faderen opmærksom paa, at Brødrene behøvede nytvættede Klæder:

»Saa hun talte, for bly til at nævne det blomstrende Bryllup
Selv for sin elskede Fader. Dog nok han forstod det«.

Moderen medgiver hende et Skriin med Suul, med Grønsel og Bagværk, en Gedeskindsdunk hun fyldte med Viin,

»og da Jomfruen alt var tilvogns, hun en Krukke
Gav hende med af Guld, som var fyldt med kostelig Olie,
At efter Bad hun selv og Ternerne kunde sig salve.«

Der kan De see! - udbrød Sem - Olie i en Guldkrukke!

Aa, Sem, lad os nu høre, sagde Mendoza.

Otto vedblev at læse: Hvorledes Nausikaa ved Stranden træffer den skibbrudne Odysseus, giver ham Olien til at salve sig, laaner ham Brødrenes Klæder og lader sætte Mad og Drikke for ham; hvorledes hun da tager ham op med i Karmen, men lader ham staae af udenfor Staden, for at ikke Folket ved at see ham med hende og Tærnerne skal smæde hende; thi »den menige Mand er saa klaffersk«; hvorledes hun giver ham gode Raad og man seer den hele huuslige Indretning:

»Men naar Du ind over Gaarden er traadt under Tag i
Paladset,
Da skal Du rask gennem Salen begive Dig frem, til Du
kommer
Hen til min Moder; i Luernes Skin ved Arnen hun sidder,

Spindende søblaa Uld paa Tenen, et Under at skue.
Der ved den blussende Ild staaer ogsaa en Stol, hvor min
Fader
Sidder saa fro som en Gud, naar han Bægeret tømmer ved
Gilde« ...
132 Kan De see! sagde Sem.
... »Viid, at ifald blot hun i sit Sind Dig vorder bevaagen,
Da har Du Haab om at see Dine Venner igjen« -

Nei, jeg kan ikke læse Mere, naar man hører saadan! raabte Otto og kastede Bogen.

Ja, De vil ikke læse videre, for nu kommer nok Gilderne, nu skal de til at svire med Ulysses ... Det er ikke for det, vedblev Sem formildende, jeg vilde sgu gjerne kastes derop som skibbruden Mand. Men man maatte indrette sig og see at faae Kongedatteren, for net er hun.

Alfons havde sat sig til Klaveret og sang af »Jüngling und Mädchen«:

»Wirst doch nicht reisen fort,
Hast ja noch Zeit.
- Ja, ich will reisen fort
Mein Weg ist weit!
Hin wo ihr treue Lieb'
Kein Mägdlein bricht!
- Schatz, nimm zu Haus vor Lieb,
Hin findst Du nicht.«

Aa, syng heller en Stridssang for Sem, det har han bedre af, sagde Otto.

Alfons brød af, og efter et krigersk Forspil sang han:

»Der hatte selbst die Hand am Schwerdt,
Der diesen Reim gemacht.
Bis Abend mäht' er mit dem Schwerdt,
Des Nachte besang er die Schlacht.
Er schwang die Saiten und das Schwerdt,
Ein Fiedler und Soldat,
Den Herrn und den Mädchen werth,
Dem Tänzer und Prälat«.

133

Bravo! raabte Otto. Sem skal hver Aften besynge sine Seire!

Lad os saa være gode Venner og syng »Danmark deiligst Vang og Vænge«, hvad Byesbørn? sagde Sem. Det er min Livarie, og det er den eneste, jeg kan. - Og han sang andægtig med som en Degn.

Enten fordi Tjenestepigen havde Forlov denne Eftermiddag, eller fordi hun selv var nysgjerrig efter at betragte dette Studenterliv, kom Pauline, Værtens syttenaarige Datter, ind og dækkede Theebordet og bragte Maskinen.

See, her er jo en lille Nausikaa, sagde Sem og plirede med Øinene.

Ja, det er virkelig en smuk Pige, sagde Mendoza.

Otto slog Øinene ned.